

Spominu naših mož

Ivan Cankar

11. decembra mine 20 let, kar je umrl v Ljubljani Ivan Cankar, naš najboljši pisatelj. Rojen je bil na Vrhniki dne 10. maja 1876. Tu so mu postavili tudi spomenik.

Že v mladosti je pretrpel mnogo pomanjkanja, ker so njegovi revni starši le s težavo preživljali številno družino. Vse trpljenje v mladosti in v poznejših letih je zelo lepo opisal v svojih spisih.

Cankar nam je odkril lepoto naše besede do najvišjih popolnosti. V svojih številnih povestih in črticah je v občutenih prizorih slikal življenje siromakov in zatiranih ter bičal razvade ljudstva in krivice mogočnejšev. Veliko je bilo njegovo usmiljenje do ubogih in trpečih, ker je sam občutil vso bedo življenja.

Posebno ljubezen je gojil do svoje matere. Njej je posvetil najlepše bisere svoje umetnosti in v svetovni književnosti težko najdemo tako pristrčne izlive ljubezni do matere. V najtežjih urah se je vedno spominjal nje, ki je v življenju toliko pretrpela in se vsa žrtvovala za svoje otroke. Sam piše: »Kadar sem v tesni samoti, v bolečini in strahu prosil usmiljenja, sem klical tisti beli obraz; prikazal se je blag, od večerne zarje obžarjen.«

Prelepe so tudi njegove misli o domovini, o Stvarniku in lepoti naše zemlje. Vse to je poveličeval z globokostjo svoje umetniške duše. Našemu zatiranemu narodu je bil v težkih časih prerok, klicar k njegovi svobodi ter oznanjevalec naše lepše bodočnosti. S prav posebno ljubeznijo se je zavzemal za lepoto naše besede in nam v svojih spisih pokazal, da je tudi naš jezik sposoben za izražanje najglobljih čustev in misli.

Cankar je bil neizprosno sovražnik zahrbtnosti in zlobe. Zato je v svojih spisih pogosto oster, a vedno pravičen.

Njegova dela prevajajo v najrazličnejše jezike velikih narodov. Ti se čudijo, da imamo maloštevilni Slovenci tako odličnega pisatelja, ki bi bil v ponos vsakemu drugemu svetovnemu narodu.

Odlomek

(iz Cankarjevega »Grešnika Lenarta«)

Tako vam porečem: prišli se bomo za roke in bomo stopili čez prag. Prišli nam bodo naproti angeli božji in spoznali se bomo. Stopili bomo pred samega Jezusa, ki ima na levem licu pod očesom kapljo krvi in hude rane na dlaneh. Takrat bo kri posušena in rane bodo zaceljene. Nagnil se bo dobrotljivo k nam in bo rekel: Pozdravljeni, devetkrat ubogi, zdaj devetkrat bogati, ki ste bili žejni in lačni ljubezni; dajte, da vas napojim in nasitim! — In najprej bo prijel za roke vas, o mati, za te uboge, ljube roke, ki so toliko razdale, nikoli ničesar prejele!...